

I natt mens vi sov

Taler

Jan Egeland

Dato

8 april 2005

Sted

Oslo

Omstendigheter

Arbeiderpartis landsmøte

1 Ærede landsmøte, gode venner.

I natt mens vi sov, våket hundretusener av fattige afrikanske mødre over sine alvorlig syke barn. Altfor mange døde før morgengry - for hjelpen kom for sent.

5

I natt møttes hjelpearbeidere i glemte katastrofeområder i Asia og Afrika fordi de måtte skjære ned på allerede magre matrasjoner til flyktninger og fordrevne.

10 I natt måtte latinamerikanske fagorganiserte arbeidere forlate sine hjem fordi de står på dødslistene til høyreekstremistiske paramilitære grupper.

I natt mens vi sov, hadde barnearbeidere i Midtøsten og asiatiske land en t timers arbeidsøkt fordi foreldrene deres ikke får arbeid og familien deres ikke har råd til å la dem gå på skole.

15

I dag kan nye krafttak tas for å begynne å rette opp disse totalt uakseptable forholdene. Dersom det er vilje i vår stadig større, mektigere og rikere rikmannsverden kan vi gjøre slutt på den himmelropende uretten i vår fattige, utbyttede og undertrykte verden.

20

Det koster en dollar å vaksinere et barn mot meslinger. Meslinger krever flere barneliv hvert år enn all krig og alle naturkatastrofer til sammen. Det koster to dollar å kurere et barn mot malaria. Likevel dør det et afrikansk barn hvert 30. sekund av malaria.

25

Det finnes ingen bedre investering av våre offentlige eller private penger enn den internasjonale innsatsen som redder menneskeliv og bygger en bedre

framtid.

30

Vi kan utrydde de groveste formene for barnearbeid, slik vi klarte det her i landet, gjennom å investere mer i utviklingsarbeid, rettferdig handel og investeringer i sosialt rettferdige arbeidsplasser i den 3. verden.

35 Vi kan beskytte faglige rettigheter i diktaturstater og frihandelsområder ved et mer kraftfullt internasjonalt menneskerettighetsarbeid.

Enklest er det å unngå at sivilbefolkningen i krigs- og katastrofeområder må sulte. Vi bruker mer penger på tyggegummi i den vestlige verden enn det koster
40 å gi mat til de som sulter blant verdens flyktninger, fordrevne og undertrykte. Vi bruker dobbelt så mye på iskrem i Europa som det vi har til alt hjelpearbeid i hele verden.

I FN vedtok vi i år 2000, som forente nasjoner, konkrete mål for utvikling og
45 rettferdighet for verdens fattigste to milliarder mennesker.

I året 2015 skal vi ha halvert antallet som lever i ekstrem fattigdom. Vi skal ha gitt alle barn, både jenter og gutter, tilbud om grunnskole. Vi skal ha redusert barnedødeligheten med to tredeler og dødeligheten blant kvinner under
50 barnefødsel med tre firedeler - og vi skal, blant andre mål, ha halvert antallet som ikke har tilgang til rent drikkevann.

Dette er ikke luftige drømmer. Det er fullt ut gjennomførbare mål som visjonære stats- og regjeringssjefer fra over 100 land, fra Bill Clinton til Jens
55 Stoltenberg, fra Kina til Nigeria, satte seg i New York i året 2000.

Poenget er bare at vi ikke vil klare å gjennomføre disse målene dersom vi ikke skaper en ny solidaritet som gjennomstrømmer alle deler av politikken i FNs medlemsland, i nord så vel som i sør.

60

Tuftet på arbeiderbevegelsens grunnleggende solidaritetsideal har de moderne sosialdemokratier et stort ansvar for å utvikle en ny solidaritet i en ny tid.

Denne må bygge på våre rike tradisjoner: Fra den første spede begynnelsen har
65 idégrunnlaget til arbeider- og fagbevegelsen alltid utgjort en internasjonal solidaritet som går utover lokalsamfunn, nasjon og egen arbeidsplass.

De første norske fagforeninger tok fra sine beskjedne kontingenter for å støtte
70 enda mer utsatte og utbyttede kamerater i andre land. Norsk arbeiderungdom
brukte i 1930-årene sine siste kroner på å dra til Spania for å slåss med de
internasjonale brigadene mot fascismen og for den spanske demokratiske
republikken. Svenske sosialdemokrater syklet til Norge for å slåss mot nazistenes
invasjon i 1940.

75 En ny solidaritet må bygge på flere sentrale elementer:

For det første må de i verdenssamfunnet som har råd til det bidra med større
ressurser til kampen for utvikling og mot sosial urettferdighet.

80 Ingen land har, under skiftende regjeringer, gitt forholdsvis mer enn Norge til
utviklingshjelp og nødhjelp. Vi gir fire til fem ganger mer enn gjennomsnittet av
de rike land og får mye skryt i FN for det. Men de faktiske realiteter er at vi,
verdens mest sjenerøse, beholder nesten 99,1 prosent av vår solide
85 nasjonalinntekt selv og gir ca. 0,9 prosent som internasjonalt solidaritetsbidrag.

På den store første internasjonale pressekonferansen etter at tsunamien rammet,
fikk jeg spørsmål om jeg var fornøyd med giverlandenes sjenerøsitet i forrige år.

90 Det var kanskje ubetenksomt, for det var nesten hundre TV-kanaler og
nyhetsbyråer tilstede, men jeg svarte altså at jeg ikke kunne forstå hvorfor den
stadig større og rikere verden var så "gnien". Jeg la til at vi var ofte forholdsvis
mer sjenerøse før da vi var mindre rike. Noen følte seg truffet, og det utløste en
nasjonal debatt, som håpet var, fra Nord-Amerika, til de oljerike Gulf-landene
95 som vi knapt klarer å registrere i de internasjonale oversiktene.

For det andre må vi få en større entusiasme og tro i vårt solidaritetsarbeid. Tro
på at vi vil klare det internasjonale løftet for å innfri tusenårsmålene. Kanskje
kan vi se kimen av en slik glød for internasjonal solidaritet i den innsatsen som
100 ble utvist fra Norge til Hellas, og fra Singapore til USA for ofrene for
tsunamien. Milliarder av dollar ble samlet inn fra privatpersoner, bedrifter,
fagforeninger og stater i løpet av noen hektiske uker. I FN har vi aldri noensinne
opplevd maken. På rekordtid klarte vi å nå ut med hjelp til flere millioner
mennesker i et dusin tsunamirammede land.

Når folk flest forstår at deres bidrag og deres skattekroner vil redde liv og bygge en bedre framtid for de som trenger det mest, vil nesten alle bidra med mer enn det finanspolitikkerne tror. Dette sa jeg også i den mye omdiskuterte
110 pressekonferansen. Umiddelbart ble mine uttalelser lagt ut på høyreorienterte nettsteder i USA som et utsagn fra en europeisk sosialist som gjennom FN er ute etter å tyne amerikanske skattebetalere. Vi fikk i FN-sekretariatet mange hundre aggressive telefoner og e-poster hver dag. "Ingen vil gi mer til fremmede land over skatteseddelen," lød budskapet blant de mange dårlig stavede
115 skjellsordene.

Men de høyreorienterte gruppene tar feil. Et stort flertall av europeere, i Norge så vel som i EU, vil gi like mye eller mer i u-hjelp som det vi gir i dag. Et stort flertall av amerikanerne tror de bidrar over skatteseddelen med mange ganger
120 mer enn det de faktisk gjør. Forklares vår tids største utfordringer for folk flest, blir de med på å møte utfordringen. Og det er heller ikke sant at bistandsorganisasjonene ikke har kapasitet til å kanalisere mer hjelp. Vi kan raskt fordoble vår innsats med enorme positive resultater.

125 En tredje solidaritetsutfordring er å gi fattige land og folk en rettferdig mulighet for å få den utvikling vi, Europas fattigste og mest underutviklede utkant, fikk for hundre år siden. Vi fikk eksportere våre varer, vår fisk, vår trelast og etter hvert vår aluminium. Vår ungdom fikk utvandre til Amerika og sende tilbake penger til sine familier. Tusener av andre unge nordmenn fikk dra til Europa og
130 få seg universitetsutdannelse. Vi må, sammen med likesinnede i Norden og EU, sloss for en mer rettferdig mulighet for landene i Sør til å få sosialt rettferdige og stabile arbeidsplasser som kan leve av eksport til oss i nord.

En fjerde bjelke i en mer omfattende solidaritetspolitikk vil være å mer
135 systematisk sloss for menneskerettigheter og demokrati i øst, i vest, i nord, i sør. Det norske utviklingsmirakelet er utvilsomt knyttet til framveksten av vårt deltagende folkestyre. Det er knyttet til frivillige organisasjoner og folkelige bevegelser. Det er knyttet til vår mulighet til kvalitetskontroll gjennom ytringsfrihet og til at svake grupper har mulighet til å sloss for sine rettigheter i
140 full offentlighet og med frie interesseorganisasjoner.

Vi kan ikke, må ikke godta, at rettigheter for minoritetsgrupper, for fagbevegelse, studentgrupper eller religiøse menigheter trampes under fot. Da jeg nylig besøkte Darfur i Sudan, så jeg etnisk rensning og nedbrente landsbyer.

Kvinner fra de svarte afrikanske stammene kunne ikke bevege seg utenfor flyktningeleirene uten å bli utsatt for den ytterste fornedrelse gjennom brutal voldtekt.

- 150 Like energisk må vi forebygge og bekjempe terror mot sivile mål. Da jeg besøkte Bagdad i Irak etter bombeangrepet som drepte en av mine forgjengere i FN-jobben, Sergio de Mello, så jeg hvordan ekstrem terror hadde knust FNs hovedkvarter. Terroristene drepte ikke bare 22 kolleger, de lammet også vår mulighet for å drive et effektivt internasjonalt hjelpe- og demokratiarbeid blant
155 den irakiske sivilbefolkning.

- En femte solidaritetspillar er å sloss klarere for de internasjonale samarbeidsorganisasjonene, med FN i spissen. Det er mange som nå kaster seg over FN og vår generalsekretær Kofi Annan, blant annet i vårt vertsland USA.
160 Noen politiske grupperinger hevder FN er svekket og har utspilt sin rolle. Disse politikerne hevder at bare gjennom bilateral kraft og militær styrke kan den altoverskyggende kampen mot internasjonal terror føres.

- Dette standpunktet er like galt som det er farlig. Vi trenger mer forpliktende
165 internasjonalt samarbeid i verden. Det internasjonale panelet som Kofi Annan nedsatte, og som Gro Harlem Brundtland deltok i, ble enige om en handlingsplan for et mer effektivt FN som bedre kan møte internasjonale trusler mot fred og sikkerhet.

- 170 Disse vise menn og kvinner, som blant annet har styringserfaring fra samtlige stormakter fra Kina til USA, ble for første gang enige om en internasjonal definisjon av terror som ethvert voldelig angrep på sivile mål uansett politisk, eller religiøst eller kulturelt utgangspunkt.

- 175 De ble også enige om å gjenta det grunnleggende prinsippet at FNs medlemsland ikke kan angripe et annet land uten indirekte selvforsvar eller med et mandat fra FNs sikkerhetsråd. Dette er et av de sentrale folkerettslige prinsipper som lille Norge og Norden alltid har stått for og som vi nå må ut og sloss for.

- 180 Vi i FN må lære av de feil som er gjort, blant annet gjennom "Olje for mat"-programmet. Men det er dypt urettferdig at Kofi Annan er alene om å få kjeft for et program som ble skapt av og detaljovervåket av Sikkerhetsrådets makter.

Venner, Norge og Det norske Arbeiderparti har i tidligere tider gjennomført betydelige løft målt i internasjonal praktisk solidaritet.

La meg gi et eksempel:

Gjennom den humanitære delen av FN som jeg har ansvaret for, har vi utviklet redskaper verden aldri tidligere har sett maken til. Sammen med blant andre eksperter fra norske frivillige organisasjoner kan vi sende spesialiserte hjelpearbeidere hvor som helst i verden i løpet av timer etter at en katastrofe er et faktum.

Vi kan sette opp logistikk- og transportapparater hvor som helst i verden i løpet av dager. Disse kan i løpet av uker frakte tusener av tonn av mat, medisinsk nødhjelp, telt og vann og sanitærutstyr til de som trenger det mest i krigs- og katastrofeområder - dersom vi har ressurser nok, sikkerhet nok for vårt personell og politisk adgang til konfliktofrene.

Men den teknologiske revolusjonen som internasjonalt arbeid nå kan nyte godt av, med satellitt-telefoner og feltsykehus, har ikke sett en tilsvarende politisk og moralsk revolusjon. Vi får penger nok til å hjelpe alle ofrene for tsunamien i det indiske hav, men har ikke engang halvparten av det vi trenger for å nå de som rammes av krigene i Kongo.

Hver sjettemåned har krigen og nøden i Kongo krevd like mange menneskeliv som tsunamien tok i 12 land i desember. Hver sjettemåned år etter år. En hel verden reagerte med og for tsunamiofrene, en hel verden ser ut til å kunne leve med overgrepene og elendigheten i Kongo.

Kjære venner,

Vi lever i en etter-kalde-krigstid som gir et nytt handlingsrom for norsk utenrikspolitikk, fredsarbeid og bistand. Den kalde krigen satte i 40 år klare rammer for hvor og hvordan vår lille stat kunne fremme våre idealer og interesser for menneskerettigheter og frigjøringskamp, til fredsarbeid og konfliktforebygging.

Der det var mulig, tok modige Arbeiderpartiregjeringer viktige initiativ mot

225 apartheid i Sør-Afrika og mot overgrep av militærjuntaer i Hellas, Tyrkia, Portugal og Chile.

Siden Berlin-muren falt i 1989 har norsk utenrikspolitisk aktivisme blitt ønsket velkommen i øst så vel som i vest.

230 Det var et privilegium å få være med å bygge opp en ny generasjon fredsarbeid under utenriksministrene Thorvald Stoltenberg, Johan Jørgen Holst og Bjørn Tore Godal i 1990-årene.

235 Vi så undertegningen av Oslo-avtaler for Midtøsten og Mellom-Amerika og framforhandlingen av den globale forbudsavtalen mot antipersonellminer i denne salen i 1997.

240 I denne vår etter-kalde-krigstiden har Norge ingen erklærte fiender. Vi er ikke redde lengre for angrep på noen av våre grenser. Vi har et nært, godt og viktig Barentssamarbeid mellom Finnmark, Troms og Nordland og våre russiske naboer der den kalde krigen laget et vondt og kunstig skille.

245 "Etter-kalde-krigstiden" er en tid med mindre trussel enn før, men samtidig er det mer usikkerhet enn før på mange områder og ingen verdensdel kan isolere seg fra denne usikkerheten.

250 Det ville være et enormt feilgrep å trekke oss tilbake og telle oljekroner og tro at vi er usårbare. Det ville være i strid med både våre idealer og våre interesser. Vårt forsvar må blant annet være i stand til effektivt å delta i internasjonale fredsbevarende og fredsopprettende operasjoner. Det er galt av Norge at vi nå knapt deltar i FNs fredsbevarende operasjoner i mange av verdens vanskeligste konfliktområder.

255 Samtidig har miljøtruslene ikke blitt mindre og de er ikke noe som bare angår andre langt borte. Vi kan ha mindre sur nedbør i våre fiskevann og renere Akerselv i Oslo, men jeg kan på mine reiser se hvordan klimaet utvilsomt endrer seg til det verre i stadig større områder. Vi kan i FN påvise hvordan klimabaserte naturkatastrofer som orkaner, flom og tørke, de siste 25 år er doblet i antall og rammer stadig flere sårbare samfunn.

260

Enten klarer vi å endre våre kollektive globale utslipp i samsvar med Kyoto-

avtalen, eller så må vi forberede oss på større sannsynlighet for naturkatastrofer også hos oss.

265

Vi må også satse på en ny måte innenfor det gamle arbeiderbevegelsesmålet nedrustning. Stor framgang er gjort i å begrense de store masseødelegglesesvåpnene som supermaktene kapprustet med og som kunne utslette oss alle mange ganger. Mens dette landsmøtet pågår hogges det opp raketter og tanks i både øst og vest i samsvar med inngåtte nedrustningsavtaler.

270

Samtidig er det stadig større fare for at terrororganisasjoner, politiske ekstremister eller udemokratiske regimer skal anskaffe atomvåpen, kjemiske våpen eller biologiske våpen. Kofi Annan slår alarm i sin rapport til verdens statssjefer: Terskelen for at forbudte våpen brukes mot sivile mål er i ferd med å senkes.

275

Men vår tids egentlige masseødelegglesesvåpen er ikke de interkontinentale atomrakettenes, som heldigvis aldri er brukt. Vår tids masseødelegglesesvåpen, det er Kalasnikoven og andre automatvåpen som spres til stadig flere militsgrupper i verdens mange blodige interne konflikter.

280

Jeg var nylig i Nord-Uganda. I denne glemte konflikten er et automatgevær like billig som en kylling. Soldatene er ofte gutter og jenter fra 10 til 15 år gamle. Offiserene er ungdommer fra 15 til 20. Alle har de dødbringende automatvåpen. Vi må få håndvåpnene ut av det ødeleggende kretsløpet fra konflikt til konflikt og mellom kriminelle bander. Dette er en del av vår nye sikkerhetspolitikk for en tryggere verden.

285

Jeg får ofte spørsmålet når jeg møter skoleungdom på ulike kontinenter om verden blir bedre eller verre? Mitt svar er alltid: Verden blir stadig bedre for stadig flere. I det folkerike Asia får folk flest det sosialt bedre hvert år. Men for de som faller utenfor, for den ene milliarden av verdens befolkning som lever for mindre enn en dollar dagen, blir forholdene stadig verre. Jeg har sett hvordan stadig flere lever i stadig verre forhold i sammenhengende slumområder større enn Norges befolkning. Titalls millioner er allerede aidssyke i Afrika og Asia, mens nye titalls millioner vil bli HIV-smittet - fra vårt naboland Russland i nord til Sør-Afrika i sør dersom det ikke tas det samme forebyggende krafttaket som vi gjorde her i landet på 1980- og 90-tallet.

295

Først og fremst blir verden annerledes raskere enn før, og den gjensidige

300

avhengigheten mellom oss og våre medmennesker i sør og øst og vest blir større enn før.

305 Midt i denne motsetningsfylte verden er FNs og mitt hovedbudskap håpefullt og optimistisk: Vi ser hver dag at vi redder liv, skaper utvikling, bygger fred, utdanner helsearbeidere og renser miljøet mer effektivt enn før - dersom det er ressurser og politisk vilje blant våre medlemsstater.

310 Det norske Arbeiderparti skapte i det nylig avsluttede hundreåret en nasjonal solidaritetspolitikk som brakte sosial rettferdighet og trygghet til de aller fleste i dette en gang så fattige landet. Nå må våre nye internasjonale solidaritet gjøre likeså i andre fattige land. I samarbeid med likesinnede i Norden, i EU og i FN kan vi, må vi, gå i bresjen for denne sosiale rettferdigheten.

315

Dette århundret må bli den nye internasjonale solidaritetens århundre.

Jeg takker for at jeg fikk lov å tale til og blant venner om disse felles mål på dette viktige landsmøtet.

320

Takk!

325

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/i-natt-mens-vi-sov>

330

335